

Het Versailles van Tsjechië

Vlak voor het noodweer alle tenten wegspoelde, pakte 'te voet' zijn biezen in Lednice, Moravië. We waren graag langer gebleven. Lednice is het Versailles van Tsjechië; het grootste park van Europa. Buiten de eigenlijke paleistuinen zet het landschap zich parkachtig voort met om de kilometer een Vreemd Object. 'Follies' noemen ze het in Engeland. Hier zijn het neogotische en neoclassicistische fantasieën, dromen in steen. Triomfbogen, galerijen en neprunes in een arcadisch landschap.

Door Frank Flippo

Lednice kende ik al in 1987, toen ik een maand in Tsjechië rondreisde na afloop van een onfortuinlijk verlopen vrijwilligersproject in de Karpaten. Dat leek meer een strafkamp, dus ik deserteerde om daarna op eigen houtje het land te bekijken. Na een week overloos rondjakkeren zeeg ik uitgeput neer in de tuinen van Lednice. Tsjechische kennissen hadden het aanbevolen, en ze wisten wat ze deden: met zijn schitterende kastelen, zonnige klimaat en bloementuinen leek het een Tsjechisch paradijs. Nu, in 1997, ga ik met gemengde gevoelens terug. Iets wat zulke idyllische herinneringen oproept, kan een tweede keer alleen maar tegenvallen. Maar nee. Lednice blijkt groter en indrukwekkender dan in mijn herinnering. Sinds december 1996 staat het hele complex Lednice-Valtice op de Unesco-lijst van mondiaal cultureel erfgoed, naast de piramides van Gizeh en Versailles. Het grenst aan de Palava, een natuurgebied vlakbij Lednice, eveneens onder Unesco-bescherming, ditmaal op de lijst van internationale biosfeer-reservaten. Zo dicht bij elkaar twee van dergelijke zeldzaamheden zie je zelden.

Tuin van Europa
Het heeft weliswaar tot eind 1996 geduurd voor het op de Unesco-lijst kwam, maar het was hier natuurlijk al tijdenlang mooi. In de negentiende eeuw noemde men Lednice-Valtice de tuin van Europa. De meren en moerassen in het gebied zijn ornithologische reservaten; er zijn zestien eilanden met vogelkolonies. De verbluffende culturele en natuurlijke rijkdom in de omgeving kan vrijwel geheel op het conto worden geschreven van de steenrijke familie Von Liechtenstein. Zij lieten rond 1800 burchten, villa's en parken

aanleggen, die ze met elkaar verbonden via lange lanen en perspectivische uitzichten. Het kerngebied, de beroemde Franse en Engelse paleistuinen rond het zomerslot van Lednice, beslaat meer dan 200 hectare. Het parklandschap eromheen gaat nog tientallen kilometers door. Tussen de bossen liggen wijngaarden, groententuinen en boomgaarden die druk worden bewerkt en onderhouden en die het gebied levendig maken. Wij zagen vaak Lada'tjes langs de weg geparkeerd naast fruitbomen, waar mensen mandenvol sappige morellen uit haalden. Wijngaarden werkten in de golvende gaarden en dorpelingen schoffelden in welvoorzien moestuinen. Overal in dit voormalige voedselschaarse Oostblok, was en is de eigen groententuin een belangrijke voedselbron. Volgens de lokale folder wordt er ook klederdracht gedragen, maar ik zag niemand in felrode kniebroeken met dikke, kobaltblauwe tulpenstiksels, noch zag ik een boer in zijn achtertuin op de 'hamerharp' spelen. Daarvoor moet je vermoedelijk naar braderieën, al ronkt de folder dat het voor de inwoners van 'Podluzi' net zo belangrijk is als de wijn en de zoete gebakjes. Precies als in het naburige Wienerland dus, met zijn 'heurigen' wijntuinen en Sachertorte. Tot 1920 was dit Oostenrijk. De Von Liechtensteins waren Oostenrijkers, en de architecten

en tuinontwerpers op één na ook allemaal, als het al geen Beiers of Duitsers waren. De oude Duitse naam voor Lednice is Eisgrub; Valtice heette Feldsberg. De boerenbevolking was tot 1940 een bonte mengeling van Slavische, Hongaarse en Duitse elementen, zoals overal in het Habsburgse rijk. Tegenwoordig wonen er vooral Moravische Slaven, nauw verwant aan de Tsjechen.

Folly

Het landschap waar we vandaag door lopen, is dus onder vrijwel uitsluitend Duitse handen ontstaan. Kasteel en kerk van Valtice zijn onversneden Zuidduitse rococo.

De monumenten in de parken voeren rechtstreeks terug tot de historische 'Schwärmerei' van de Duitse Romantiek. Toch is hier ook vaak het Engelse woord folly van toepassing. Folly's hebben geen enkel praktisch nut, dienen slechts ter verfraaiing van de omgeving. Folly's zijn negentiende-eeuwse expressies van decadentie en excentriciteit, in dit geval van de puissant rijke Von Liechtensteins. De middeleeuwen zien we terug in een neprune net buiten Lednice en in een neogotisch kapelletje in het bos. In de pseudo-oosterse minaret in het paleispark herken je de negentiende-eeuwse hang naar het exotische. De overige follies zijn neo-klassiek: arcaden, zuilengangen, sculpturen van helden, allemaal minder gedetailleerd en minder onvergankelijk dan de originele voorbeelden. De materialen zijn minder degelijk, al na 150 jaar verkeren veel follies in deplorabele staat. Pompeuze kitsch? Liever noem ik dit een verrassende droomwereld van pracht en grandeur, ingebed in een schitterend landschap. Von

Liechtensteins hoogst persoonlijke ode aan Aphrodite, godin der schoonheid.

Zomerverblijf

Vanuit onze standplaats, camping Apollo, maakten we een rondwandeling van ongeveer acht (!) uur langs deze bouwwerken. De avond daarvoor bekeken we het zomerpaleis, 'Het kasteel van Lednice', jaarlijks goed voor 300.000 bezoekers. De Von Liechtensteins betrokken het in de achttiende eeuw. Waar Valtice hun residentie was, werd Lednice het zomerverblijf.

Het huidige aanzien stamt uit 1843-1845. De architecten Wingelmüller en Heidrich verbouwden het tot een curieuze mengeling van neogotiek en neo-Tudor. De weelderige vertrekken bevatten vele rijke sculpturen. Het mooiste voorbeeld is een houten wenteltrap met windingen van eikenloof.

Je kunt er een tentoonstelling bekijken van het Nationaal Landbouwmuseum. In de belendende stallen bevindt zich een zee-aquarium. In het zomerpaleis worden regelmatig politieke evenementen en conferenties gehouden. Er zijn al verscheidene internationale verdragen getekend. Verder dient het kasteel als concertgebouw.

De gigantische paleistuinen zijn mede ontworpen door ene Jozef van der Schot, een Nederlander? Het balkon van de Minaret schijnt het beste uitzicht te bieden. Wij bezochten de tuinen 's avonds laat. Paleis en tuinen waren maanverlicht en verlaten. Onder een sterrenhemel wandelden we over natgerogene paden, tussen geurende coniferen en klaterende fontein. In de diepe schemer

leken de manshoge, hoe-kige taxusheggen meer levend dan anders.

Teruglopend naar het paleis, hoorden we uit een afgelegen portaal een zacht getokkel. Tussen bran-

metrische Franse tuinen aan de zuidkant, en een romantische Engelse tuin aan de noordkant. Honderdenachtien soorten heesters, 465 soorten loofbomen en een palmenkas met 250 tropische plantensoorten maken Lednice bekend tot in Amerika.

Niet alleen de eindeloze arbeid van vele tuinmannen houdt al deze pracht in stand, maar ook de institutionele, solide kennis van de tuinhogeschool, die hier in 1895 werd geopend. Inmiddels is die deel van de universiteit van Brno, de Moravische hoofdstad.

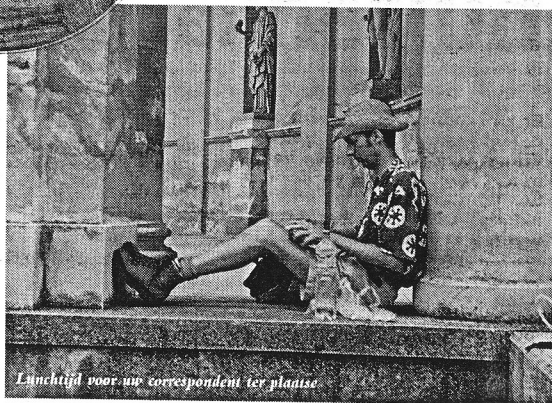
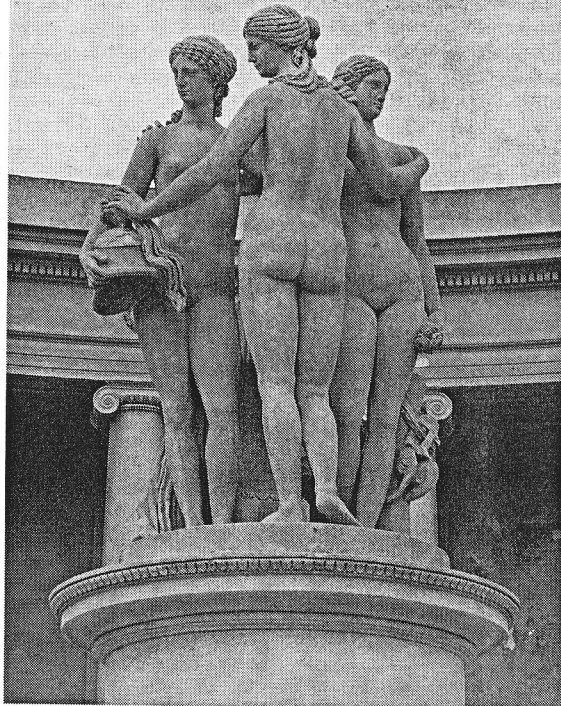
Koeienkoepel

Onze wandeling, de volgende dag, gaat van Lednice naar Valtice, want in het tussenliggende gebied vind je de meeste follies. We vertrekken om zes uur om de middaghitte te ontkomen; de afgelopen dagen waren zeer warm en benauwd. Maar juist vandaag voltrekt zich de weersomslag die vele Tsjechen en Polen de daaropvolgende weken fataal zal worden; een prelude op de vloedgolven en stortregens.

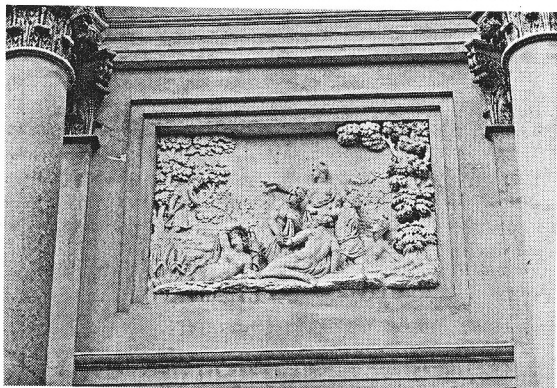
Om zes uur is de lucht strakblauw, al is de bodem al veel vochtiger dan in de afgelopen dagen. Maar binnen een paar uur begint het te betrekken. Het wordt zelfs onplezierig fris, want oliebolletjes als ze zijn, hebben we alleen dunne kleren bij ons. Een stevige picknick en daarna stevig doorlopen doen echter wonderen. De donkere wolken blijven dreigend boven ons hangen, zonder dat we vergast worden op een bui. 's Middags komt de zon zelfs even door.

Het eerste deel van onze tocht loopt langs het Mlynski Rybníček (Feldsberger Laan), één van de lange rechte lijnen die het gebied doorsnijden.

Een drassig traject. Het jonge eikenbos langs het meer is vergeven van de muggen en we worden lekgeprikt. Binnen een uur opent het bos zich en komen we bij de Nový Dvůr of Nieuwe Hof (1809-1810). Een wijde, onverharde binnenplaats omgeven door arcaden. Bedoeld als schapenfarm. De neoclassicistische koepelzaal, die één van de vier zijden domineert,

Lunchtijd voor uw correspondent ter plaatse

Von Liechtenstein-creatie, gebouwd rond 1854. De neogotiek was toen volop in de mode en dat zie je. Sint Hubert zag ooit tijdens een jachtpartij een hert wegvlugten met een lichtend kruis tussen zijn gewei, zo wil het verhaal. Het maakte Hubertus tot schutspatroon van de jagers. De lauwe, vochtige lucht, de ochtendschemer en de diepe stilte maken de figuren een beetje surrealistisch.

Onze tweede folly is de Tempel van Diana (Godin van de aarde), ook wel Rendez-vous genoemd, uit 1812-1813, na weer een dik uur wandelen door drassig bos. Een verdwaalde Arc de Triomphe. Na een aantal kronkels in het pad doet het ding verrassend op. Een raar gezicht, zo'n stedelijk monument midden in een bos. Toch een fraai symmetrisch gebouw, met mooie cartouches en reliëf.

Helaas is Rendez-Vous bouwvallig. Je zou niet verwachten dat zo'n ding kamers heeft, maar ja hoor, de bovenverdieping is een heuse balzaal. De klim erheen is anno 1997 waarschijnlijk een hachelijke onderneming.

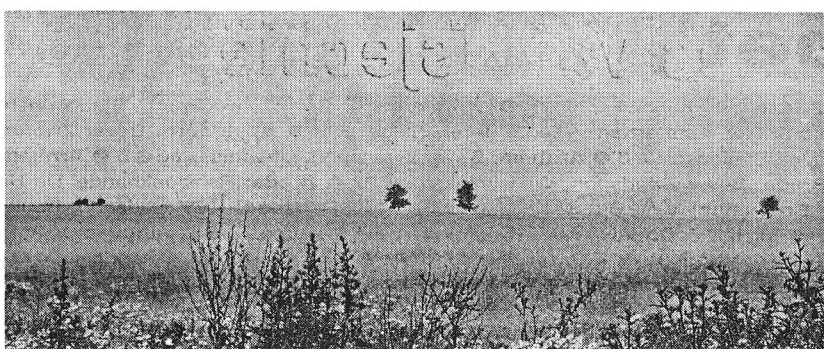
Zwaardliefies

Verder zuidwaarts lopen we Valtice binnen met het veertiende-eeuwse Liechtenstein-paleis, vanaf de achttiende eeuw verbouwd tot rococo. Met het verwerven van de prinsentitel, begin zeventiende eeuw, mocht Valtice zich de prinselijke regeringszetel noemen en residentie van de Von Liechtensteins. Deze status behield het dorp tot 1938. Voor het kasteel en de kerk ernaast was de beroemde Beierse rococo-architect Fischer von Erlach (1692-1766) verantwoordelijk. Zijn gebouwen waren van buiten eenvoudig, zo niet saai, maar van binnen ongekend stralend en weelderig. In het kasteel en omliggende park worden regelmatig drukbezochte festiviteiten gehouden op het gebied van barok- en hofcultuur. Er zijn ook gratis concerten. Wij bezochten er één, waarbij de klanken van Mozart en het applaus van de menigte klaterden langs het kunstige stucwerk.

De wijn van Valtice komt aan haar trekken op de grote jaarlijkse wijnmarkten, die dit jaar voor de dertigste keer plaatsvinden. Er is ook een wijnschool, de oudste in Tsjechië.

Langs de wijngaarden verlaten we Valtice weer. Links bovenop een hoogte zien we een van de grootste follies, de Colonnade. Hij ligt pal tegen de Oostenrijkse grens. Vanwege het IJzeren Gordijn was hij lange tijd verboden toegang. In de verte liggen de kalksteengeheuvels van Unesco-biosfeerreservaat de Palava, ook al een plek waarvan er geen tweede schijnt te bestaan. In april bloeien er zwaardliefies en adonisrozen tussen de klippen. Tapijten van vrouwenschoentje en lelietjes-van-dalen bedekken er in mei de velden. De Palava is rijk aan edelherten, dassen, ooievaars, hagedissen en meikevers. Kortom: een natuurlijke schatkamer. Het gehucht Dolní Vestonice is de vindplaats van het prehistorische beeldje de Venus van Vestonice. Je kunt er een tentoonstelling bezoeken over de mammoetjagers die het maakten.

Op de weg naar Hlavočec, de enige verharde weg op onze route, steken we een lage heuvelrug over. Aan de andere kant van dit saaie dorp ligt het Grenskasteel, op een aardig uitzichtpunt aan het meer. Het meest interessante aan dit aalglad geresatureerde gebouw is de inscriptie op de gevel van de eer-

ste verdieping: 'Zwischen Osterreich und Mahren'. Tot 1920 waren Oostenrijk en Moravië een. Oostenrijk verloor Moravië na het verliezen van de Eerste Wereldoorlog. Tsjechië, eeuwenlang gemengd door de Oostenrijkers, werd uitgebreid met Moravië en Slowakije. Zo ontstond in 1920 bij het Verdrag van Trianon Tsjecho-Slowakije. Toen enkele jaren geleden Slowakije zich weer afsplitste, bleef Moravië bij Tsjechië. In dit Grenskasteel huist nu een poene-ric café restaurant, dat we laten voor wat het is.

Billen

De Tempel der Drie Gratiën, een

half uur lopen verder, is een leukere plek voor een picknick. Het beeld van de antieke godinnen, de billen zijn niet helemaal gelukt, werd in 1825 verplaatst van de paleistuin in Lednice naar deze heuvel boven het meer van Prostřední en er kwam een zuilengalerij omheen. De Tempel staat symmetrisch tegenover het Kasteel van Rybníci, aan de overkant van het meer. In de holle achterkant van de zuilengalerij zie ik raampjes met gordijnen en gezichten die haastig verdwijnen. Tien stappen verder zie ik de onlosmakelijk met het Tsjechische huishouden verbonden omheinde groententuin met hond. Hoe zou het zijn

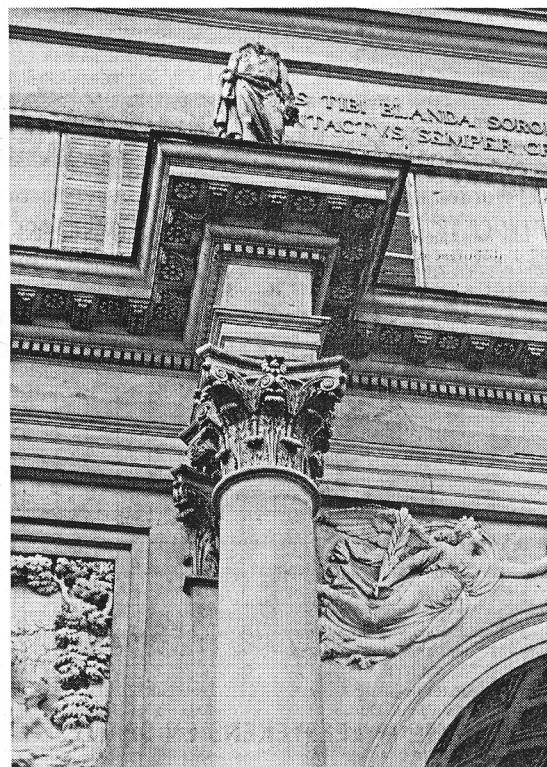
om in de blinde achterkant van een zuilengalerij te wonen? Na de lunch dalen we weer af naar de drassige meeroever. Even lijkt het of ik over schelpen loop, zo knerpt het. Ik heb zojuist een grote witte slak geplet. Het wemelt ervan.

Als we langs de Apollotempel (1817-1819) komen, zijn we alweer bijna op de camping. Bovenop is een dak met uitzicht, maar daar mag je niet op. Aan de achterkant wonen alweer mensen; de Apollo-tempel maakt deel uit van hun omheining. Je kunt er dus niet omheen lopen, maar dat geeft niet; net als Rendez-Vous en de Drie Gratiën is deze folly vooral voorkant. Apollo kijkt uit op een erg knetterig strandbadje aan het meer.

We eten in Postorna, even buiten Lednice. De Von Liechtensteins hadden hier hun baksteenfabriek, vermaard om zijn kleurige geglaazuurde klinkers. Ze werden 'zoute klokken' genoemd vanwege het zuivere geluid als je er op tikte. De muren van de locale neogotische Maria-Hemelvaartkerk zitten er vol mee. Ook de omliggende daken hebben prachtige, met vele kleuren ingelegde daken, dakpannen van de Von Liechtensteins.

Die avond begint de zondvloed. Als we de volgende ochtend onze hoofden naar buiten steken, zien we dat onze tent als enige droog staat, de andere staan in het water. Kampeerders soppen mistroostig rond. De lucht is grijs en dan ooit, het heeft vanaf gisteravond onafgebroken geregend en het houdt niet op. Inpakken en wegwezen dus. Voor we weggrijpen, bekijken we nog snel vanuit de auto de Nepruine. Het herbergt een museumje over vogels en 'de kunst van de jacht'. Bruidsparen kunnen elkaar in een heuse trouwzaal het jawoord geven. Hier op een afstandje, in de verlaten ambiance van modder en neergutsende regen, lijkt het nog wat.

We rijden nog enkele meters door en zitten dan bijna vast in de modder. Wegwezen!

Informatie

Camping Apollo ligt 2 km ten zuiden van Lednice aan het Mlynski-Rybníčekmeer, tel. 0627-98414 (340414). In Postorna bij Breclav en in de Palava zijn meer campings, maar Apollo ligt het meest centraal in het gebied. Je bereikt hem door in Lednice de richtingaanwijzer naar Breclav te volgen.

De wandeling, zoals beschreven begint bij camping Apollo. Je steekt de weg over die erlangs loopt. In het bos aan de overkant zie je gelijk een soort LAW-markeringen. Bij de VVV in Lednice en VVV-kantoren in de omliggende plaatsen is tegen een geringe vergoeding van ongeveer twee gulden een vrij gedetailleerde kaart te

koop met wandelroutes en informatie over de monumenten. Mijn exemplaar was in het Tsjechisch en Frans. Misschien zijn er ook exemplaren in het Engels en Duits.

Wij kochten hem bij het Regionaal Toeristisch Informatiebureau van de Palava, Náměstí 32, 692 01 Mikulov, tel/fax ++420(0)625-2855. Mocht u willen bellen, schrijven, reserveren: Man spricht Deutsch! Mikulov ligt 11 km ten westen van Lednice, aan de rand van de Palava. Het is zelf ook een aardig plaatsje.

De wandeling in het artikel is ongeveer 25 km lang. De zwaarte zit 'm vooral in de afstand. De paden zijn breed, hier en daar wat drassig en de hoogteverschillen zijn gering.

De zwaarte is dus te vergelijken met die van een gemiddelde Pieterpad-etappe.

Van een aantal gebouwen in Lednice is het interieur te bezoeken:

- Het paleis van Lednice, neogotisch interieur, met bijzondere wenteltrap, landbouwkundige tentoonstelling, tel. 0627-340128.
- Het zeeaquarium en de tropische plantenkas bij het paleis van Lednice.
- De 'ruïne' bij Lednice met trouwzaal en tentoonstelling over vogels en over de jacht.
- De minaret ten noorden van Lednice.
- Het kasteel van Valtice en de belendende kerk, beide met rijk barok-interieur, tel. 0627-94423.

vervolg van pag. 7

Wandelen in Waterland

Ter gelegenheid van de Voetpadendagen vorig jaar oktober heeft Landschap (v.h. recreatieschap) Waterland, in samenwerking met waterschap De Waterlanden, een speciale wandelkaart/folder uitgegeven. Het betreft een nieuwe, gemarkeerde en van overstapjes voorziene route over de brede, groene en dubbelbeboomde (zeldzaam dat laatste!) noordelijke ringdijk van de Beemster, een zeventiende-eeuwse Noord-Hollandse droogmakerij. De 15 km lange lijnwandeling voert van Oosthuizen naar Schermerhorn.

Verder zijn er nog twee kortere rondtochten van respectievelijk 5,5 en 10 km mogelijk vanuit Oudendijk of Avenhorn.

De routes komen voort uit het 'Wandelpadenplan' dat het Landschap in 1996 heeft laten opstellen door het Amsterdamse onderzoek- en projectbureau Lopende Zaken. Na deze zomer verschijnt hiervan een definitieve versie. Verder wordt er hard gewerkt aan de groene routevoorstellen van Lopende Zaken rond de Wijde Wormer, de Purmer en in de Zeevang. (VM)

Wandelkaartje Noordelijke

Beemsterringdijk 1:25.000, topografisch, zwart-wit, achterop praktische, landschappelijke en cultuurhistorische informatie. Uitgever: Landschap Waterland, Bierkade 9, 1441 AH Purmerend, tel. 0299-474284 (fax 474285) en waterschap De Waterlanden, Middenweg 181, Midden Beemster, tel. 0299-682222. Tevens verkrijgbaar voor ca. f. 1,50 bij o.m. kaarten- en gidsenwinkels in de regio.

Topogids Vennekespad

Op 25 juli is bij het NIVON met enige vertraging de 'topogids' van het op 5 april geopende Vennekespad verschenen, opvolger van het Brabantse Kempen- en Vennepad (LAW 502) tussen Den Bosch en Valkenswaard. De oude route is met wat wijzigingen in de nieuwe opgenomen. Daarnaast is een nieuw tracé gekozen waardoor het Vennekespad in een meerdaagse tocht rond Eindhoven veranderde. Streekpad 5 in de nieuwe nummering, 200 km lang en zoals gebruikelijk geel-rood gemarkeerd. Het voert door de Meierij van Den Bosch en de Kempen; ondermeer langs de Dommel, over de Oisterwijkse vennen, landgoederen als De Utrecht en Ten Vorsel, Netterselsche en Cartierheide, natuurreservaten als Kampina en De Malpie.

Het wandelgidsje is in de bekende standaardversie uitgevoerd; met stap voor stap-beschrijvingen in beide richtingen, topografische routekaarten 1:25.000 in veelkleur, praktische info over overnachtingsmogelijkheden en openbaar vervoer. Naast beknopte inleidingen over landschap en historie (waarin ook de adembenemende varkensmest en rampzalige varkenspest niet onvermeld blijven) hebben Jurjen Keessen en Pieter Jan van Velden informatie en 'sappige' tussendoortjes geschreven over onder meer beken, vennen en watermolens, kransakkerdorpen, langgevelboerderijen, brinken, essen en kampen, steden en heerlijkheden, trappistenkloosters en eikenprocessierupsen. Met sfeervolle foto's van Wim van der Ende. Iets voor nu de zomervakantie, om het wandelen niet te verleren... (VM)

vervolg op pag. 17